

ברכה

לפרש ככמה פשטני המקרא, ש"לעיני כל ישראל" (אינו ענין בפ"ע, אלא) בא בהמשך ל"היד החזקה" ו"המורא הגדול" – ש"נעשו לעיני כל ישראל".

מפרשי רש"י כתבו, שמתעם זה מוסיף רש"י (ממקום אחר בחז"ל), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת – להדגיש דעם היות ששבירת הלוחות מצ"ע אינה ענין של מעלה, מ"מ יש בזה משום שבח בנוגע למשה שהרי, "הסכים השם על ידו"¹⁰.

(6) רמב"ן. בחיי. וראה גם ספורנו, אוה"ח ועוד כאן. מר"ן ח"ב פל"ה.
וע"פ המבואר בהל' יסוה"ת פ"ח (וראה אוה"ח פרשתנו שם), שיסוד האמונה בנבואת משה (ובמילא גם בתורת משה – ראה שם פ"ט) הוא, במעמד הר סיני שנינינו ראו ולא זר כו' – "לעיני כל ישראל" – יומתק הטעם ע"ד ההלכה, שסיום כל התורה הוא בתיבות "לעיני כל ישראל".

(7) במפרשי רש"י כ' שהכרחו של רש"י שקאי על שבירת הלוחות הוא מפני דהול"ל, "לכל ישראל" וכיו"ב (רא"פ, גו"א ודבק טוב ועוד). ובתו"ת כאן, דאין לפרש שמוסב אלמעלה, משום שבכל פרט שבכתוב זה מתבאר ענין גדולה יתירה – ומה מעלה יתירה יש בזה שעשאם לעיני כל ישראל?

[יש להוסיף, שע"פ פרש"י שקאי על שבירת הלוחות יומתק ל' הכתוב, אשר עשה משה, משא"כ לפי הרמב"ן כו' שצריך לפרש ש, "הכין והכריז זה". אבל זהו רק הכרח ש, לעיני כל ישראל" הו"ע בפ"ע, אבל התמי' שבפנים במקומה עומדת – כיצד מתאים לכלול שבירת הלוחות, שמצ"ע הוא דבר בלתי רצוי בתכלית, עם כל המעלות הנפלאות שנמנו בכתוב לפניו?

(8) רא"פ, שפ"ח ועוד.

(9) שבת פז, א. "במות סב, א. אדר" פ"ב, ג.

(10) ובפרט ע"פ הגירסא בסיום פרש"י – הובאה לקמן הערה 21.

א. עה"פ, "ולכל היד החזקה גו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל" – סיומה וחותמה של פ' ברכה ושל כל התורה – מפרש רש"י התיבות "לעיני כל ישראל": שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניכם והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת.

והמקור לפרש ש, "לעיני כל ישראל" קאי על שבירת הלוחות הוא בספרי עה"פ, וז"ל: בשברי לוחות נאמר... ואשברם לעיניכם וכאן הוא אומר אשר עשה משה לעיני כל ישראל.

ולכאורה תמוה: פירוש זה אינו ע"ד הפשט כלל, שהרי הכתובים כאן מדבר רים בשבחו של משה וגודל מעלותיו, וכפרש"י על הכתובים כאן: "אשר ידעו ה' פנים אל פנים" – שהי' לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה: "ולכל היד החזקה" – שקיבל את התורה בלתי חות בידי: "ולכל המורא הגדול" – נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא –

ואיך מתאים, שלאחרי מעלות גדולות ונפלאות אלו, יסיים הכתוב (ב, לעיני כל ישראל) – ש, נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם?!

ורש"י – שבפירושו עה"ת לא בא, אלא לפשוטו של מקרא – "הו"ל

(1) עקב ט, יז.

(2) בכמה כת"י רש"י (שתח"י) "המקום". וכ"ה ביבמות ואדר"נ שבהערה 9.

(3) תשא לד, א. עקב י, ב (וראה לקו"ש חכ"ו ע' 248 הערה 5).

(4) לד, י ואילך.

(5) פרש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ובכ"מ.

ב. גם צריך להבין:

(א) רש"י מדייק לומר „לשבור את הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניהם“, לפי שבזה הוא הרמז בלשון הכתוב „לעיני כל ישראל“. אבל הא גופא טעמא בעי – מדוע בא הכתוב לרמז את הענין דשבירת הלוחות דוקא באופן השבירה שהיתה „לעיני כל ישראל“, שלכאורה אינו אלא ענין צדדיי [ובפרט, שאינו ענין מיוחד לשבירת הלוחות דוקא, שהרי כמה מהענינים ה- מנויים בהכתובים כאן נעשו „לעיני כל ישראל“, כנ"ל מהמפרשים]?

(ב) מהו הדיוק בלשונו של רש"י „נשאו לבויהם לשבור את הלוחות“ – דלכאורה (א) הו"ל בקיצור „ששבר את הלוחות“; (ב) עכ"פ הו"ל לרש"י לנקוט „עלה בדעתו“ – כהמשך לשון רש"י עצמו „והסכימה דעת הקב"ה לדעתו“, ומה ענין נשיאת לב לשבירת הלוחות?

ג. ומכל הנ"ל מוכרח לומר, שלדעת רש"י יש בהפעולה דשבירת הלוחות עצמה ענין נעלה ביותר המורה על מעלתו ושבחו של משה רבינו.

[ובהמשך לשון רש"י „והסכימה דעת הקב"ה לדעתו“ אין כוונתו שזהו כל תוכן השבח, אלא – תוספת ראי' שב- שבירת הלוחות יש בשבח].¹

אבל תירוצ זה צ"ע, שהרי סו"ס שבי- רת הלוחות עצמה היא דבר בלתי רצוי והיפך השבח לגמרי.

ודוחק גדול לומר שכדי לרמז „שהס- כים השם על ידו“, יצרך הכתוב את הענין דשבירת הלוחות (ענין שמצ"ע הוא בלתי רצוי בתכלית) עם כל המעלות הנפלאות של משה (נבואתו, האותות בארץ מצרים, קבלת הלוחות וכו'), ומה גם – בסיומם וחזרתם!

[ובפרט שתוכן שבח זה „הסכים השם על ידו“ – מצינו אצל משה בענין נעלה וטוב, „הוסיף משה יום אחד מדעתו“; נוסף לזה שמצינו כמה פעמים, שע"י תפלתו פעל משה שהקב"ה יבטל גזירה על ישראל וכיו"ב – ומה טעם שהביא הכתוב את הענין דהסכים הקב"ה – דוקא בשבירת הלוחות (הקשור עם חטא העגל שעליו נאמר „וביום פקדי ופ- קדתי וגו'“).²

ועוד – העיקר חסר מן הספר: בלשון הכתוב „לעיני כל ישראל“ נרמז רק ע"ד המעשה דשבירת הלוחות לעיניהם, ואין כאן שום רמז לשבחו של משה (הסכמת השם על ידו).

11 רש"י יתרו יט, טו (בפי' הא'), אלא שלא סיים כמו כאן (וכל' חז"ל במקומות שבהערה 9) „הסכים הקב"ה על ידו“. ולהעיר ממשכיל לדוד על פרש"י בהעלותך (יב, ח), דמ"ש רש"י (מספרי) שם „אמרתי לו לפרוש מן האשה“ אינו סתירה למחז"ל (שם) שזהו אחד מהדברים שעשה משה מדעתו. אבל ראה לקריש ח"ח ע' 288.

12 וראה ברכות לב, סע"א – לענין תפלת משה על ישראל: אשרי תלמיד שרבו מודה לו (וראה לקמן הערה 21).

13 תשא לב, לד. וראה רש"י שם
14 ועוד ועיקר: ענין זה אינו שבחו של משה דוקא, וכפרש"י (פינחס כז, ז) גבי בנות צלפחד „אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו“.

15 ולהעיר מש"ך עה"ת כאן, שפירש כל הכתוב על שבירת הלוחות.

16 וליתא בספרי עה"פ.

17 ראה רמב"ן ב"ב יד, ב (וכן בחידושים המיוחסים להריטב"א שבת פז, א. רשב"א הובא ב„הכותב“ לע"י שם – הובאו בכמה מפרשי רש"י כאן) דשבירת הלוחות חביבה לפני המקום, דאל"כ לא הי' אומר לשומם בארון. ע"ש. ועכצ"ל שאינו רק משום שמשא הי' צודק בשבירתם (מהק"י דמה פסח כו' – נסמן בהערה 26. וראה הערה 31), אלא שיש

את הלוחות²²: ולכן גם רש"י מסיים פירושו על התורה דוקא בתיבת „שש-ברח“.

ד. וי"ל ביאור כל זה ע"פ מה שכתב רש"י לפניו במקומו, בביאור הטעם ד-שבירת הלוחות:

על הפסוק²³ „פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים גוי“ מפרש רש"י²⁴ „פסל לך – משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות מתוך קלקול השפחות יצא עלי' שם רע עמד שושבינה וקרע כתובתה אמר אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך .. המלך זה הקב"ה השפחות אלו ערב רב והשושבין זה משה ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל“. והיינו, שכוונת משה בשבירת הלוחות היתה כדי להגן על ישראל ולהצילם מעונש כו' (כמו קריעת הכתובה ע"י השושבין).

ואף שבמקומו ממש, על הפסוק²⁵ „וישלך מידיי את הלוחות וישבר גוי“, מפרש רש"י²⁶ „אמר מה פסח שהוא אחד מן המצות אמרה תורה²⁷ כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה כאן וכל ישראל מומרים ואתננה להם“ (בתמי') – היינו ששבירת הלוחות היתה משום שאין ישראל ראויים לקבל את התורה,

הרי מזה שרש"י אינו מביא את ב' הענינים בתור שני פירושים, מובן, של-

ומכיון שזה נאמר לאחר כל המעלות הנפלאות של משה רבינו, מובן, כנ"ל, שלא זו בלבד שבשבירת הלוחות יש מעלה, אלא שמעלה זו עולה על המעלות שנמנו לפניו (כולל קבלת הלוחות – „שקיבל את התורה בלוחות בידיו“).

ובזה מתורצת עוד תמי' בהענין: ידוע הכללי²⁸ ש„מסיימים בטוב“ – וכיצד יתכן, שסיום וחיותם התורה כולה („סיו-מה (גמרה) של תורה“) יהי' ע"ד שבירת הלוחות, ענין בלתי רצוי בתכלית?

ושאלה זו היא גם בנוגע ללשון רש"י עצמו, שמסיים פירושו על התורה ב-תיבת „ששברת“ – דלכאורה, אפילו אם ישנו הכרח לפרש ש„לענין כל ישראל“ קאי על שבירת הלוחות, הו"ל לרש"י לסדר את דבריו באופן שסיומם לא יהי' בתיבת „ששברת“²⁹, ענין בלתי רצוי, כ"א בהתיבות „ישר כחך“ או „הסכימה דעת הקב"ה לדעתו“ וכיו"ב.³⁰

ועכצ"ל, כנ"ל, שבשבירת הלוחות עצמה יש ענין של מעלה ושבח גדול ביותר למשה, לכן מסיימת התורה ב„ל-עיני כל ישראל“, שמשאו לבו לשבור

בזה ענין של מעלה וחביבות. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 30 ואילך. חכ"ו ע' 249 ואילך.

(18) ראה ברכות לא, א. רש"י סוף איכה (בנוגע ל„דברי תוכחה“ – והרי משנה תורה הם דברי תוכחה (רש"י ריש פ' דברים)). תוס' סוף נדה.

(19) ל' הטור ורמ"א או"ח סתרס"ט. ובכ"מ.

(20) ועי' ל' הספרי כאן.

(21) ולהעיר מגירסת דפוס א' „אשריך . י“,

ובכמה כתי' רש"י (שתח"י) „אשרי תלמיד שרבו מודה לו“. אבל בדפוס שני ודפוס רש"י הנפוצים ליתא.

(22) וראה בארוכה בפנימיות הענינים – לקו"ש ח"ט ע' 239 ואילך.

(23) תשא לד, א.

(24) מתנחומא תשא ל. וראה שמו"ר רפ"ג. שם רפמ"ו. תנחומא עקב יא. אדר"ג פ"ב, ג.

(25) תשא לב, יט.

(26) משבת יבמות שבעה ערה 9. תנחומא תשא

שם.

(27) בא יב, מג.

(*) בצילוס דפוס א' מטושטש. וצריך בירור.

„פסל לך... אשר שברת – יישר כחך
ששברת”³².

ה. ועפ”ז יש לבאר במה היא מעלת
שבחו של משה בשבירת הלוחות יותר
משאר מעלותיו:

מובן בפשטות – פשוטו של מקרא –
גודל ויוקר ערכם של הלוחות ובפרט
בעיני משה רבינו, שהרי „הלוחות מעשה
אלקים המה... מכתב אלקים”³³, והוא
זכה לקבלם מידי הקב”ה בכבודו וב-
עצמו³⁴ – נוסף על החביבות שלו לדברי
תורה בכלל³⁵.

ואעפ”כ, כאשר ראה משה רבינו, ה-
רועה הנאמן והאוהב ישראל, שיש מקום
לחשש, שמציאותם של הלוחות (שהם
בדוגמא ל„כתובה”) יכולה לפגוע ביש-
ראל ח”ו, לא היסס כלל וכלל לרגע
(ואף לא שאל את הקב”ה), ותיכף ומיד
שבר את הלוחות כדי להצילם מעונש.

ולא עוד, אלא ששבירת הלוחות
היתה כדי להציל רק חלק הכי קטן
שהיו במצב ירוד ביותר, שנכשלו בחטא
העגל³⁶, ואעפ”כ, כדי להגן עליהם לא
היסס משה רבינו לשבור את הלוחות
(והראשונות).

(32) ועפ”ז יומתק זה שרש”י מביא טעם זה דקא
על הפסוק „פסל לך”, שסימו „אשר שברת – יישר
כחך ששברת”.

(33) תשא לב, טז.

(34) וכפרש”י כאן „לכל היד החזקה – שקיבל
את התורה בלוחות בידיו”.

(35) ועד שהתורה נקראת על שמו, וכמ”ש
(מלאכי ג, כב) זכרו תורת משה עבדי. ובשמו”ר
(פיל, ד) ועוד – שזהו לפי שמסר נפשו עלי’.

(36) שרק מספר קטן נכשלו בפועל – ראה
תשא לב, לה. וראה שרש”י שם, כ (וראה לקו”ש חט”ז
ע’ 409 ואילך). וצ”ע מל’ שרש”י הנ”ל „כל ישראל
מומרים”. ואולי כי אז עדיין לא ידע משה מי חטא
בפועל.

שיטת רש”י תרומתו איתנהו בה, ששתי
כוונות היו למשה בשבירת הלוחות: א)
מפני כבוד התורה – שלא רצה ליתן
אותם ל„מומרים” ב) בשביל הגנת ישראל.

ויש לומר, שהטעם הראשון („כל
ישראל מומרים ואחננה להם”) בא בעיקר
לבאר העדר נתינת הלוחות לישראל –
אבל אינו טעם (מספיק) לשבירת הלוחות
(שזהו היפך כבוד התורה³⁷); ואילו
לטעם השני מוסבר היטב מה שהביאו
לשבור את הלוחות³⁸ – בדוגמת קריעת
הכתובה ע”י השושבין³⁹.

ומזה מובן לעניינו – שבחו ומעלתו
של משה בשבירת הלוחות, שתוכן השבח
(שאליו מתכוון שרש”י כאן) מודגש
(בעיקר) בהטעם ששבירת הלוחות היא
בשביל הצלת ישראל⁴⁰, דוגמת קריעת
הכתובה ע”י השושבין להציל את
ארוסתו של המלך, שבגלל זה נאמר לו

(28) כקושיית המפרשים (בחיי תשא לב, טז.
פענח רזא ומושב זקנים שם, יט). ועוד. צפע”נ
עה”ת (שם, טז). ועוד. – מדוע (ואיך) שבר משה את
הלוחות (וראה לעיל ע’ 52 הערה 15). – וראה לקמו
הערה 52.

(29) אבל לאידך – לולא טעם הראשון (שע”פ
תורה אא”פ ליתן תורה לישראל) אינו מובן איך
הותר למשה לא לקיים שליחות הקב”ה למסור
הלוחות לישראל (וראה נחלת יעקב כאן, דזה שמשה
הי’ בטוח שיסכים השי” על ידו הוא משום שדרש
הק”ו כו). ועוד י”ל. ואכ”מ.

(30) אבל ראה לקו”ש חכ”ו ע’ 248-9 והערה 11.
– וראה לקמן הערה 52.

(31) בגמ’ (שבת ויבמות שם) הובא הענין ד”יישר
כחך ששברת” בהמשך להק”ו מפסח (וראה גם
פרש”י – כגירסת השטמ”ק – מנחות צט, ריש ע”ב.
רבינו גרשום שם. ועוד). אבל בפרש”י עה”ת, פשוטו
של מקרא, מסתבר לומר ש”יישר כחך” הוא בגלל
הצלתן של ישראל, כנפנים. וראה גם ע”י יוסף
לתנחומא עקב שם ולע”י מנחות שם. משכיל לדוד
כאן. ועוד. וראה הערה הבאה.

וזהו מעלתו הנפלאה של משה רבינו, מנהיג ישראל, רועה נאמן של ישראל: לא זו בלבד שהפקיר את כל מציאותו כדי להגן על כלל ישראל (וכמ"ש, "ואם אין מחני נא מספרך", "מכל התורה כולה"³⁷), אלא עוד זאת, ששבר את הלוחות שקיבל מיד הקב"ה בכבודו ובעצמו, כדי להגן על אלה שנכשלו בחטא העגל!

ולכן, לאחר התורה מונה כמה וכמה מעלות גדולות ונפלאות של משה רבינו, מסיימת התורה במעלה הגדולה ביותר – "לעיני כל ישראל", "שנשא לבו לשבור הלוחות", מעלה גדולה יותר מקבלת הלוחות ("היד החזקה") – שכן, רק בשבירת הלוחות בא לידי ביטוי גודל מסירת נפשו של משה רבינו עבור ישראל, שבשביל להגן עליהם שבר את הלוחות.

ו. וזוהו מתורץ גם דיוק לשון רש"י (דלעיל ס"ב) – "שנשא לבו לשבור הלוחות": לשון זה (נשיאת הלב) מורה על תנועה של נדיבות לענין טוב (ע"ד הלשון גבי נדבת המשכן "כל איש אשר נשא לבו"³⁸, ועודי") – כלומר, ששבירת הלוחות היתה תוצאה מגודל הרגש של אהבת ישראל בלבד של משה, עד כדי למסור נפשו בשביל הגנת ישראל.

ולכן נקט רש"י, "שנשא לבו" ולא "עלה בדעתו" – כי רגש אהבת לבו לישראל הוא הוא שהביאו לשבור את הלוחות.

ויש להוסיף (ע"ד הרמז עכ"פ) – שבלשון "נשא לבו לשבור הלוחות"

מרמז רש"י, שכדי "לשבור הלוחות" הוזקק משה לענין של הרמה והגבהה ("נשא") ברגש שבלב, שהרי כבוד התורה שלו ויראתה היו גדולים מאד, ולכן, כדי "לשבור הלוחות" הי' צריך לנשא את האהבה שבלב עוד יותר⁴⁰, והיינו לעורר בלבנו אהבת ישראל גדולה כ"כ – עד כדי שתכריע את יראת וכבוד ה' תורה שלו, ולשבור את הלוחות כדי לה' ציל את ישראל⁴¹.

וי"ל שזהו גם הטעם ע"ז שהכתוב מרמז את הענין דשבירת הלוחות ב-ה התיבות "לעיני כל ישראל": זה שמשו שבר את הלוחות "לעיני כל ישראל" (ראשברם לעיניכם) הוא א) שבחו של משה, מסנ"פ עבור ישראל גברה אפילו על היפך כבוד התורה לעיני כל ישראל. ולהוסיף ע"ד הרמז ב) כדי לנטוע בלבנו של כל ישראל, עד סוף כל הדורות, הענין של אהבת ישראל בתכלית השלימות.

נמצא, שבתבנית "לעיני כל ישראל" נרמז שבחו של משה בשבירת הלוחות – גודל אהבת ישראל שלו.

ז. אמנם עדיין צריך ביאור:

ע"פ הכללי⁴² ד, "הכל הולך אחר ה' חתום" מסתבר לומר, שסיום וחותם

40) להעיר ע"ז הרמז מהנשמע לעיל הערה 37 – מפ' חשא קאפיטל לב פסוק לב (ומגמ' ברכות דף לב) – פסוק המורה על קדימת מסנ"פ של משה עבור ישראל להתמסרותו לתורה (כמשנית בלקו"ש חכ"א שצוין בהערה הבאה).

41) ראה גם בארוכה לקו"ש חכ"א (ע' 175 ואילך) בטעם תפלת משה על עושי העגל באופן של "ואם אין מחני נא מספרך גוי" – כי התמסרותו של משה לישראל היא גדולה יותר מהתקשרותו עם התורה. וראה לקמן סעיף ז.

42) ברכות יב, א.

37) תשא לב, לב ובפרש"י שם. וראה ברכות לב, א. ועוד.

38) ויקהל לה, כא.

39) ויקהל שם, כו, לו, ב.

קס"ד?!) והם המקיימים אותם, ועכצ"ל שישאל קדמו, וכמפורש במדרש: "מחשבתו של ישראל קדמה לכל דבר... אילולי... ישראל עתידין לקבל את התורה לא ה' כותב בתורה צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל?"

אלא הביאור בזה – שממ"ש, "צו את בני" דבר אל בני" נלמדת (רק) קדימה בזמן, אבל בנוגע לקדימה במעלה אפשר לומר שהעיקר היא התורה (שהתורה קדמה במעלה וחשיבות לישראל), ומע"תם של ישראל היא שרק הם בכחם וביכולתם לקיים את ציווי התורה: "וזה החידוש ד",אני אומר⁵⁰, שקדימה זו היא בעיקר קדימה במעלה, מעלתם של ישראל, "ישראל קדמו". ואולי י"ל יתרה מזה דהתורה ניתנה כדי לגלות מעלתם של ישראל⁵¹.

(48) ב"ר פ"א, ד (וראה במדבר פ"א, יד. שמיר דלקמן הערה 52). – ולהעיר שבכמה מקומות (סה"מ ה"ש"ת ע' 61. ועד" סה"מ תרנ"ט ע' יג. המשך תער"ב ח"ג ס"ע א"רנא. ועוד) הונא בשם תדבאר, "ואני יודע כו' כשהוא אומר צו את בני" דבר אל בני" אומר אני ישראל קדמו". – אבל בתדבאר שלפנינו הונא הר"א מהכתוב (ירמ' ב, ג) "קודש ישראל לה' ראשית תבואתה" (ויש להסביר הר"א ע"פ המבואר באוה"ת תבוא (ע' תתל"ד) דזה ש"ישראל קדמו שנאמר קדש ישראל לה' ראשית תבואתה" – "הוי"ע הביכורים שקודמים לתרומה", ענין התורה, "תורה מ' התורה דאמיתית בארבעים יום" (אבל ראה פרש"י ירמ' שם "קדש ישראל, כתרומה").

(49) ראה תר"א שמות נג, ד ואילך. לקו"ת אחרי כו, ב. ובכ"מ.

(50) ויש לומר, ש"אני אומר" קאי על העצם שלו, עצם הנשמה שמויחזת עם "אני הוי"ע שמצד זה הכיר והרגיש את מעלתם העצמית של ישראל שקדמו לתורה.

(51) ראה תדבאר שם: "מפני מה חביבין דברי תורה על הקב"ה יותר מכל באי עולם (ומכל מעשי ידיו שברא)... מפני שדברי תורה מכריעין את

התורה («גמרה של תורה») צ"ל בענין המבטא את (שלימות) מעלת התורה.

ותמוה: אף שע"פ הנ"ל יוצא, שסיוס התורה הוא בדבר טוב – שבחו של משה בענין גודל אהבתו ומסירת נפשו עבור ישראל, וגם יש בו משום גודל מעלתם של ישראל, שגם כשהם במצב ירוד ביותר, הנה כדי להגן עליהם ולהצילם מעונש כו' כדאי אפילו לשבור את ה' לוחות,

מ"מ, בנוגע לתורה עצמה – ה"ז היפך השבח, שכן, שבירת הלוחות ה"ז "ביטור" לה של תורה⁴³ (והיפך כבוד התורה⁴⁴).

ויש לומר הביאור בזה:

איתא בתדבאר⁴⁵: "שני דברים יש בעולם... תורה וישראל אבל אני יודע איזה מהם קודם⁴⁶, אמרתי לו בני דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה... אבל אני אומר ישראל קדמו".

ולכאורה אינו מובן: מהו הספק, איזה מהם קודם" (עד שצריכים לאלוהיו לחדש "אני אומר ישראל קדמו") – הרי כל ענין התורה לא יתכן בלי ישראל שלהם נאמרו ציוויי התורה (כההמשך ב' תדבאר⁴⁷ – שאינו מובן מעיקרא מה

(43) ל' חז"ל (מנחות צט, ריש ע"ב. ויש"נ) בנוגע לשבירת הלוחות. ואף שממשיך שם "שביטולה... זהו יסודה" – הרי זה רק מצד התוצאה דשבירת הלוחות (כלשון רש"י שם "כיון דנתכין לטובה"), אבל עצם הענין דשבירת הלוחות הוא "ביטולה של תורה".

(44) ואף שלכאורה יש בשבירת הלוחות כבוד התורה, שלא נתנה למומרים – ה"ז רק בהעדר נתינתם לישראל, אבל לא כשבירתם. וראה לעיל ס"ד ובערה 28 ובהנסמן שם.

(45) פ"ד. וראה הערה 48.

(46) ולהעיר מפרש"י בראשית (א, א) שתורה וישראל נק' "ראשית".

(47) כהגירסא בתדבאר שהובאה בהערה הבאה.

של כל התורה כולה, המקום שיבוא ה' תוכן דכל התורה כולה. וענין זה מודגש בהתייבות, בהענין „לעיני כל ישראל“, „שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם“ – לומר לך, שכאשר מסיימים את כל התורה כולה, יודעים, ששלימותה ותכליתה של התורה היא – „צו את בני דבר אל בני“, „ישראל קדמו“ (שבגלל זה „נשאו לבו לשבור הלוחות“).

וענין זה מודגש בשמחת-תורה – שאז קורין „לעיני כל ישראל“, „ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה“⁵³:

בשמחת (י"ט שני של שמיני עצרת) מודגשת ומתגלה מעלתן של ישראל – „פר אחד איל אחד“⁵⁴ (שקורין אז בתורה למפטיר), „כנגד ישראל“⁵⁵, „פר יחידי... כנגד אומה יחידה, משל למלך... אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך“⁵⁶, היינו, שהענין דשמחת הוא – „יהי לך לבדך ואין לזרים אתך“⁵⁷, ובלשון הזהר⁵⁸ – „לא אשתכח במלכא אלא ישראל בלחודוהי“.

ולא עוד, אלא שהדגשת וגילוי מעלתן של ישראל בשמחת היא – גם לגבי התורה:

ב„שמחת תורה“ – שני פירושים⁵⁹: (א) שמחת ישראל בתורה („שמחין... לגמרה של תורה“⁵³), היינו שעיי התורה נעשית

וזהו גם תוכן החילוק בין שני הטעמים לשבירת הלוחות שבפירוש רש"י:

בטעם הא' – „כל ישראל מומרים ואתננה להם“ – מודגשת מעלת התורה על ישראל, שמעלת ישראל היא בזה שהם מקיימים וממלאים ציווי התורה, ולכן, בהיותם „מומרים“ אין לתת להם את התורה:

ואילו בטעם הב' – מודגשת מעלתם של ישראל על התורה, עד כדי כך, ששוכרים את הלוחות כדי להציל את ישראל – דישאל קדמו לתורה (והתורה היא בשביל ישראל)⁵².

ח. ובזה יובן הקשר ד„לעיני כל ישראל“ (שבירת הלוחות) עם „גמרה של תורה“:

ב„גמרה של תורה“, סיומה וחותמה

ישראל לכף זכות... משל למלך ב"י שיש לו בנים ועבדים הרבה בתוך ביתו ויש לו למלך עבד זקן ביניהם שהוא מלמד את בניו דרכים נאים... ואהב את העבד הזקן... אלמלא עבד זקן זה שהוא מלמד את בני דרכים נאים כו' מה יהי עליה, כך דברי תורה כו'. והיינו שהעיקר הם ישראל – בנים, ומעלת התורה היא שעל ידה מתגלית מעלתם של ישראל, בדוגמת „עבד זקן“ שעיי שמחנך את בן המלך, מתגלית מעלתו של בן המלך. וראה הערה הבאה.

(52) להעיר משמו"ר (פמ"ט) ט, „כל התורה שנתת לי היא וידבר ה' אל משה דבר אל בני צו את בני אמור אל בני אם הם כלים מה אני עושה בתורתך“.

ועפ"ז יומתק זה שהתורה היא דוגמת שטר כתובה (כנ"ל סעיף ד), שענינו הוא ראי' על נישואי האיש והאשה (ואם הם בטלים, אין צורך בו וקורעים אותו).

ומתורץ ג"כ זה ששבר משה את הלוחות גם להטעם שנשא ק"ו מפסח כו' ישראל מומרים ואתננה להם (ראה לעיל סעיף ד והערה 28) – כי אם אין ישראל יכולים לקבל התורה, שוב בטלה חשיבות התורה עצמה, כבפנים.

(53) טור ורמ"א שבהערה 19.

(54) פינחס כט, לו.

(55) רש"י עה"פ.

(56) סוכה נה, ב. וראה פרש"י פינחס שם, לה.

לו.

(57) משלי ה, יז. וראה סה"מ עת"ר (ע' לה. מד).

תשי" (ע' 71, 82).

(58) ח"ג לב, א. וראה (בנוגע לשמע"צ) זח"א

סד, א"ב. שם רת, ב.

(59) בהבא לקמן – ראה לקו"ש ח"ד ע' 168.

וש"נ.

שמחה בישראל, ב) שמחתה של התורה, עי"ז שישראל משמחין את התורה⁶⁰, ועד כדי כך ש"ישראל הם החתן והתורה . . היא הכלה", היינו, שישראל הם "משפיעים לגבי התורה"⁶¹.

(60) ד"ה להבין ענין שמח"ת עטר"ת ועוד (נסמו בלקו"ש שם הערה 40). וראה זח"ג רנו, ב: ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה . . ומעטרין לס"ת בכתר דילי.

(61) לקו"ת פרשתנו צד, א. ובכ"מ.

וענין זה – שבכחן של ישראל לשמח את התורה – הוא מפני מעלתם של ישראל, שקדמו לתורה, "ישראל קדמו". ומכיון שבשמח"ת מתגלית מעלתן של ישראל שקדמו (גם) לתורה, לכן קורין ב"גמרה של תורה", "לעיני כל ישראל" (שבירת הלוחות כדי להגן על ישראל), שבזה מתבטאת שלימותה ותכליתה של התורה – "צו את בני דבר אל בני".

(משיחות ליל שמח"ת תשמ"ז)



הוספות

.

מכתבים